

Vrijstelling van militaire dienst ten tijde van Koning Willem

door Marc VAN TRIMPONT

Op 11 april 1827 vaardigde Koning Willem een wet uit waarbij hij de **Schutterij** of burgerwacht instelde¹. Al wie ernstige gezondheidsproblemen had werd evenwel definitief vrijgesteld van dienstplicht. Maar welke waren nu de kwalen die iemand ongeschikt maakten voor militaire dienst? Hierover brengt het “Reglement op het visiteren van manschappen, of zij al dan niet tot den Militairen dienst geschikt zijn”, uitgevaardigd door de “Staats-Raad, belast met de Staats-Sekretarie, geteekend J.G. de Mey van Streefkerk”. Het kwam ons voor dat het de moeite loonde de originele tekst te publiceren omdat tal van bepalingen duidelijk de tijdsgeest weergeven en bovendien voor onze oren als een waar curiosum overkomen, zelfs op het vlak van taalgebruik.

Hier volgt de tekst²:

Alle personen, welke bij hun engagement voorlopig gevisiteerd zijn, zullen andermaal, met de meeste nauwkeurigheid, bij de korpsen worden onderzocht aan welke zij worden toegewezen; dit onderzoek zal geschieden door den Chirurgijn-Majoor bij het korps, of in het garnizoen aanwezig, of bij ontstentenis, door den Chirurgijn-Majoor, die zich meest in de nabijheid bevindt.

De gebreken, welke de genen, die er mede behebt zijn, voor den militairen dienst ongeschikt maken, zijn de volgende :

EERSTE AFDEELING

Gebreken door welke men voor den dienst volstrekt buiten staat is.

1. *Ontbering van het gezicht. Men zal het toeval behooren op te geven, het welk dit gebrek heeft veroorzaakt, of de ziekte, welke hetzelfde onderhoud, als: oog-ontsteking, verwonding, enz. Bij zwarte staar (amaurosis) moet de persoon in een der militaire hospitalen, tot onderzoek der echtheid van het gebrek, gezonden worden.*

2. *Het geheel verlies van den neus, vooral, wanneer dit een zeer afschuwelijk aanzien geeft en de ademhaling daardoor moeijelijk is.*

3. *Ontbering van de stem en spraakvermogen en volslagen doofheid.*

4. *Groote en ongeneesbare krop- en kliergezwel-*

len, welke de ademhaling doorgaans hinderen.

5. *Verlies van een arm, been, voet, hand, ook de onherstelbare verstijving ven één dezer leden.*

6. *Gezwellen aan de voornaamste takken der slagaderen.*

7. *Kromgebogene lange beenderen, of uitwassen, ten gevolge van engelsche ziekte³ aan de beenderen, in die mate, dat de beweging der ledematen daar door klaarblijkelijk verhinderd wordt.*

Andere ziekte van de beenderen, hoewel van belang en in het oog vallende, leveren soms eenigen twijfel op, waar omtrent dan door den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst zal worden beslist.

Bij het visiteren van remplaçanten en rekruten, is eenige gegronde onderstelling, dat zoodanige difformiteiten hinderlijk zijn, genoegzaam om dezelve af te wijzen.

8. *Het mank gaan, mits ten vollen consterende welke oorzaak het ook oorspronkelijk moge zijn; voorts ook eene aanmerkelijke en blijvende inkorting van de buig- of intrekspijeren van eenig lid, gelijk ook derzelve verlamming, of een onveranderlijke staat van verslapping, welke de vrije beweging der ledematen verhindert;*

9. *De staat van vermagering en gedecideerde uitputting van het geheele lichaam, of van eenig deel, ekarakteriseerd door teekenen van tering.*

10. *Het verlies van het mannelijk lid of van de testikels.*

TWEEDE AFDEELING

Gebreken of ziekten, welke een volstreckte of betrekkelijk onvermogen tot den dienst daarstellen, welker karakter, hoe ook tot zware belangrijke gebreken, nochtans minder tastbaar is, dan in de voorgaande afdeeling en welker kennis en beoordeeling eene meer grondige oplettendheid vereischen

1. *Groote beleedigingen van den hoofdschedel (cranium) voortkomende uit groote wonden, door persing of indrukking der beenderen, derselver uitbotting, of verlies; alzoo hieruit somtijds de navolgende toevallen ontspruiten, en meestal vele derzelve te zamen als heroering der verstande-*

lijke vermogens, suiseling, doofheid, slaperigheid, zenuwachtige of spamodique toevallen, dikwijls verzeld met hardnekkige pijn in het hoofd.

2. Het verlies van het rechter oog, of van het gebruik van hetzelfde. Dit gebrek maakt de individu ongeschikt, om als soldaat in de linie te fungeren.

3. De ongeneeslijke traanfistel, chronisch en menigvuldig terugkeerende oog-ontstekingen, als ook de tot eene hebbelijkheid geworden ziekte der oogleden en traanwegen en vlakken op het doorschijnend hoornverlies, wanneer zij zulk eene hoogte bereikt hebben, dat zij het zien hinderlijk zijn. Remplaçanten en rekruten mogen daarmee niet aangenomen worden.

4. Zwakheid van het gezigt, aanhouden gebreken van hetzelfde, welke de voor den militairen dienst zoo noodige onderscheiding der voorwerpen, op eenen zekeren afstand, verhinderen, bij voorbeeld: het gebrek van bijziende te zijn (*myopia*), dechemering der oogen (*myctalopia*) enz; het scheelzien verhindert de militaire dienst niet.

Het onderzoek van de gebreken van het gezigt, is somtijds moeilijk en twijfelachtig; vooral bij de Nationale Militiedient de Officier van gezondheid met de visitatie belast, altijd met de meeste voorzigtigheid te werk te gaan, wanneer hij deswege uitspraak doet

Myopes (degenen die bijziende zijn) die zich, om eeniger mate duidelijk te zien, moeten bedienen van eenen bril, bij geaccrediteerde brillemakers, onder n° 10, bekend, zijn buiten dienst, gelijk ook *presbytae* (verziende), welke eenen bril moeten gebruiken van vijf duim brandpunt

5. De mismaaktheid van den neus, vooral als dezelve de ademhaling moeilijk maakt, de kwaadaardige neuszweer (*ozoena*) en iedere hardnekkige zweer in de neusholte en het verhemelte; de heenzweer in deze deelen en de slijm-propgezwellen (*polijpi*), indien dezelve ongeneeslijk worden geoordeeld.

6. Een ongeneeslijk stinkende adem, stinkende uitvloeisels uit de oren en eene dergelijke uitwaseming, zoodra deze gebreken ongeneeslijk zijn. Hiertoe behoort mede een zeer stinkend en hebbelijk voetzweet, kenbaar uit zekere roosachtige ontsteking der voetsool. Soldaten, dewelke met deze gebreken mogten zijn aangenomen, of dezelve gedurende hunnen dienst hebben bekomen, kwalificeren zich daardoor tot het paspoort.

7. Het verlies van de snijtanden van de opper- en onderkaak te zamen, pijpzweren in de holtten der kaakbeenderen, ongeneeslijke wangestalte in het een of het ander van deze beenderen, hetzij door

verlies van zelfstandigheid, of door een ander toeval veroorzaakt, waardoor het afbijten der patronen, het kaauwen der spijzen, of het gebruik van de spraak belemmerd wordt.

Het gemis van snij- en oogtanden verbiedt volstrekt, iemand tot remplaçant of rekrut aan te nemen; personen, welke nog de bovenste of onderste snijtanden hebben, kunnen niet als onbekwaam voor den dienst als soldaat worden beschouwd.

8. Ongeneeslijke speeksel-fistels en onbewegelijkheid van de onderkaak en ook van het hoofd (*caput ostipum*).

9. Bezwaarlijk neêrslikken, vooral, als hetzelfde, of uit eene verlamming van de slokdarm, of van het een of het ander ongeneeslijk gebrek der deelen, die functie verrichtende, ontstaat.

10. De aanhoudende en wel bewezene gebreken van het gehoor en van de stem, zoodra dezelve van dien aard zijn, dat zij als hinderlijk tot den militairen dienst kunnen worden beschouwd; het stotteren, zoodra hetzelfde zoo sterk is, dat de zekerheid van eenen post daar door zoude kunnen worden gecompromitteerd.

11. Scrophuleuze gezwellen en zweren; meest vindt men dezelve verbonden met opgezette klieren; en cachexia.

12. Gebogchelde, alsmede degenen, welke eene kromme ruggegraat hebben. Ook wangestalte van het borstbeen, aangeboren of door toeval ontstaan, of groote breede likteekens op hetzelfde, indien de ademhaling daar door klaarblijkelijk moeilijk gemaakt, of het dragen van den ransel en de patroontasch gehinderd wordt; doch remplaçanten en rekruten worden wegens deze uiterlijke gebreken of wanstaltigheden volstrekt afgewezen.

13. De tering (*phtysis*) in al hare graden, de bewezene kortborstigheid (*asthma*); alsmede het bloedspuwen (*haemophtysis*); verder hoogstwaarschijnlijke moeilijkheden in den omloop van het bloed, bijzonder eene zeer uitgebreide of tegen-natuurlijke sterke pulsatie, ten allen tijde aanhoudende of habitueel zijnde.

14. Breuken (*Herniae*), welke niet of zeer bezwaarlijk, door eenen band kunnen worden teruggehouden; alsmede *anus artificialis*. Personen met dubbele breuken moeten volstrekt afgewezen worden en met eene enkele liesbreuk, ofschoon door eenen band terug te houden, kwalificeren zich in geen deele tot remplaçanten, noch tot rekruten.

15. De steen, het graveel, onwillekeurige afloop van de pis, of veelvuldige opstoppingen van dezelve, zoo als verder; alle zware ziekten en

gebreken van de piswegen, fistels aan deze deelen, enz., het zij dat dezelve, als ongeneeslijke worden beschouwd, of dat zij de aanhoudende hulp van den genees- en heilkundigen vorderen. Bij de Nationale Militie moet vooral de onwillekeurige afloop van de pis, proefondervindelijk in een hospitaal worden bevestigd.

16. Een in den annulus abdominalis terug gehouden testikel, vooral, als dezelve pijnlijk is, de vleesbreuk (sarcocoele), waterbreuk (hydrocele), aderbreuk (varicocele seu circacele) en alle zware gebreken aan het scrotum, de testiculi en den zaadstreng, (funiculus spermaticus), voor zoo verre zij voor ongeneeslijk worden gehouden. Remplaçanten en rekruten met zulke gebreken, kunnen niet aangenomen worden, ofschoon men dezelve voor geneeslijk mogte houden.

17. Zwerende aambeijen, of takken, ongeneeslijke aarsfistel, hevige periodieke vloeijingen van de aambeijen, bloed-ontlastingen uit het darmkanaal, onwillekeurige afgang der drekstoffen vooral uitzakking van den endeldarm (prolapsus ani), of ook tegen-natuurlijke vernaauwing van denzelfden, ten gevolge van gedane operatiën, enz.

18. Het verlies van een der duimen, van een kootje van een der wijsvingers, of het verlies van een, of meerdere vingers of teenen; als mede de onherstelbaar verlorene beweging van één dezer deelen, verkortingen of misvorming van armen of beenen, ten gevolge van arm- of beenbreuken, welke de manschappen voor den dienst in welke zij zouden optreden, ongeschikt maken.

19. Onherstelbare wangestalte van handen of voeten, of andere deelen, waar door het marcheren, of behandelen der wapens wordt bezwaarlijk of onmogelijk gemaakt. Van hier moeten remplaçanten en rekruten, wegens bijzondere platte voeten, of de zoodanige, op welke zij alleen op den binnenkant gaan, afgekeurd worden; zoodanige lieden zijn altijd zeer slechte voetgangers.

20. Groote en uitgebreide aderspatten (varices) en habituële zwelling der voeten en beenen.

21. Kankergezwellen, kanker-zweren, verouderde zweren van eene kwaadaardige gesteldheid, en welke als ongeneeslijk kunnen beschouwd worden.

22. Groote en verouderde likteekens, vooral als zij door hare vesthechting de beweging van één der ledematen hinderen en met verlies van zelfstandigheid zijn vergezeld geweest.

23. Zware beenziekten, zoo als groote been-uitwassen of beenknobbels (exostosis), komplette stijvigheid der gewrichten (anchylosis) beenzweer,

(caries, necrosis) de winddoorn, (spina ventosa) gezwellen aan het beenvlees, zoo dra daar door de vrije beweging van het deel wordt belemmerd.

24. Huidziekten, als zij besmettelijk, verouderd, erfelijk en hardnekkig te genezen zijn, zoo als (tinea captis) zeer hoofd (herpes) en verdere kwaadaardige huidziekten. Bij de Nationale Militie moet de ongeneeslijkheid dezer ziekte, door eene regelmatige, maar vruchteloos afgeeloopene behandeling, in een daartoe bestemd hospitaal bewezen worden.

25. Een volmaakt bleekzuchtige staat van het lichaam (cachexia), ongeneeslijk scorbut en waterzucht.

26. Groote zwakte en vermagering, te groote of te kleine gestalte, vooral in het eerste geval, als de persoon, zoo als men zegt, buiten zijne krachten gegroeid is.

27. Het podagra en de heupjicht, verouderde jicht en rhumatieke pijnen, welke de vrije beweging der ledematen verhinderen.

28. Vallende ziekte (epilepsia) wel geconstateerd, stuipen (convulsiones), onwillekeurig beven van het lichaam of van een gedeelte van hetzelfde, komplette of gedeeltelijke verlamming, verstandeloosheid, razernij of onnoozelheid. Bij de Nationale Militie moeten deze gebreken proefondervindelijk in een hospitaal bewezen worden. In het algemeen moeten bij het afgeven van certifikaten, de toevallen of oorzaken, welke de gebreken veroorzaakt hebben, worden opgegeven en de teekens, welke het karakter van het gebrek duidelijk aanwijzen. Wanneer men zich van kunsttermen bedient moet de benaming daarvan in het nederduitsch daarnevens gesteld worden. Al de gebreken en infirmiteiten, welke voor lotelingen nog geenen vrijdom van den militairen dienst geven, verbieden remplaçanten en rekruten aan te nemen, welke in alle opzichte gezond en vrij van alle zichtbare gebreken moeten zijn.

Aldus gearresteerd bij Koninklijke Resolutie van den 15den januarij 1821, n° 51.

Ziezo, dit weten we nu ook weer...

NOTEN

¹ I.v.m. Geraardsbergen, zie desgewenst: M. VAN TRIMPONT, *De Geraardsbergse "Garde Civique" of Burgerwacht, 1795-1920*, Geraardsbergen, 1997, p.11-18 e.v.

² Memoriaal administratief van Oost-Vlaanderen, dl.23, 1ste halfjaar 1828, p.149-157.

³ Engelse ziekte of rachitis is een botziekte veroorzaakt door een tekort aan vitamine D.